TULASSAY ZSOLT

A belgyógyász gondolkodásának sajátosságai

DOI: 10.56699/MT.2022.4.1

ABSZTRAKT

Gondolkodásunkat sok tényező határozza meg. Ez az írás az orvos szemléletmódjának néhány vonását jellemzi. A belgyógyász gondolkodásának és személyiségének a legfontosabb sajátosságairól egyetlen leírás valószínűleg nem adhat teljes képet, végül azonban minden vizsgálódás arra a következtetésre jut, hogy az orvosnak, a belgyógyásznak jó embernek kell lennie, akit tudás gazdagít, tisztesség övez, és türelem tesz a közösség megbecsült tagjává.

KULCSSZAVAK: gondolkodásmód, tudás, hivatás, belgyógyászat, orvoslás

A tanulmányok, a hivatás, a tapasztalatok, az egyéniség és az érzelmek egyaránt befolyásolják a gondolkodásmódot. Kialakulhat azonban a hivatásra, a foglalkozásra jellemző olyan szemléletmód, világlátás, amely meghatározhatja a különböző hatásokra adott válaszainkat. Kosztolányi Dezső szerint a hivatás néhány évtized után már az arcjátékból és a mozdulatokból is kiolvasható. A gondolkodást az egyéniség egyedi vonásaival gazdagíthatja ugyan, a hivatásra jellemző megközelítési mód azonban a legtöbb esetben már a gondolkodásban is felismerhető.

A belgyógyászra jellemző gondolkodásmód elsősorban a tanulmányok, a megfelelő szakmai ismeret, a tudás hatására alakul ki. Az ismeret állandó fejlesztése a hivatástudatból fakadó olyan igény, amelyet az új összefüggések megismerésének, a tudás kiteljesedésének az öröme is ösztönöz. A tudást a gyógyításban elkötelezett orvos felelősségérzete is ébren tartja. A belgyógyász a lelkiismeretén túl betegeinek is felelősséggel tartozik azért, hogy feladatát korszerű ismeretekkel teljesítse. Ez a közelítési mód lehet egyedül sikeres, a betegeknek pedig jogos igényük az, hogy orvosuk ennek megfelelően cselekedjék.

A tanulmányokra és a tudásra épülő gondolkodást a tapasztalatok gazdagsága teszi teljessé. A belgyógyász szemlélete inkább meditatív jellegű, amelyet a lankadatlan kíváncsiság, kutatási kedv tesz elevenné. Alapvető annak a képességnek a kialakítása, amely révén a lényeg megragadható, és megkülönböztethető a fontos a lényegtelentől. A belgyógyász gondolkodásmódjára az állandó *kétkedés* jellemző, amely abból a felis-

merésből fakad, hogy az ismereteink korlátozottak, a vizsgálómódszereink nem tökéletesek, ugyanaz a jelenség különböző formában is megjelenhet, és figyelmünk ébersége is változó. A kételkedés számba veszi a kórisméhez vezető út valamennyi elágazódását, és segít abban, hogy visszatérjünk a kiinduláshoz, átértékeljük az addig megtett utat, és újabb haladási irányokat jelöljünk meg. A kórismemozaik valamennyi elemének a pontos helyét meg kell találnunk, a különböző jelek elégséges és ismereteink szerint megfelelő hátterét. Ha a jelenség kialakulásához több út is elvezethet, gondos vizsgálódással fel kell tárnunk a valódi okot. Ha ez nem lehetséges, tisztában kell lennünk azzal, hogy a kérdésre nem született igazi válasz. Készen kell lennünk váratlan és szokatlan helyzetek értékelésére, elfogadására is.

A belgyógyász gondolkodásának a *mérlegelés* képessége meghatározó tulajdonsága. Minden döntésünk során vizsgálnunk kell a választásból fakadó felismerés és szövődmény mérlegét, az erőfeszítés mértékének és az eredmény értékének arányát. Ez a szemlélet a betegségek megismerésekor és kezelésekor egyaránt érvényre juthat. A legfontosabb megközelítés a beteg érdeke. Ha a megterhelő és veszéllyel járó eljárás a beteg ellátásában nem nyújt új lehetőséget, a további teendőt nem befolyásolja, alkalmazásától tartózkodnunk kell. A mindenáron megszerzett ismeret nem mindig jár együtt annak egyedi esetben is megjelenő gyakorlati hasznosságával. A tudományos igény ugyanakkor arra ösztönöz, hogy az ismeretlenről a legtöbbet tudjuk meg, olyan adatokat is gyűjtsünk, amelyek a majdani összegzés fontos elemei és kiindulópontjai lehetnek. Nem zárható ki az sem, hogy a ma még nem egyértelműen hasznosuló eljárás a betegség lefolyása során később új irányok meghatározását teszi lehetővé. A ma még közvetlenül nem célravezető beavatkozás a jövőben két területen is gyümölcsöző lehet. Idült betegségek esetében az ismeretek gyarapodása révén az adott beteg ellátásában is, és általánosságban a kóros folyamatok részleteinek alapos megismerésében. A határvonal szűk, a rossz lépés kísértése nagy, az ösvényt szegélyező mélység nem belátható. A belgyógyászati gondolkodásmód nagy erénye a gondos, körültekintő mérlegelés, amellyel a nem megalapozott igyekezet elkerülhető.

Ehhez társulhat a *hosszabb távú gondolkodás* és a tervezés képessége. Az ismeretlen betegség jelei kezdetben nem mutatkoznak meg teljességükben, jellemzően, biztosan felismerhetően. A kórkép változik, fejlődik, jelleget vált, és csak később válik azonosíthatóvá. Tudnunk kell azt, hogy egyes kóros állapotok egyes időszakban, elsősorban a kiindulási helyzetben nem ismerhetők fel biztonsággal. A tapasztalt belgyógyász türelmes, és az ellenőrző vizsgálatoktól várja a tünetek hátterének részletes feltárását. Ez az idült betegségek hosszú távú megfigyelésének a haszna, amely feltételezi a kórkép természetes lefolyásának, változatosságának és a különböző kezelésekre kialakuló válaszoknak az ismeretét is.

Az elméleti és gyakorlati belgyógyászatban egyaránt sok az ismeretlen. A jelek közötti kapcsolatok, összefüggések, az időpontokkal való egybeesés kérdései, a párhuzamos elemek elkülönítése, az oksági kötelék vitathatósága, az egyéni válaszok kiszámíthatat-

lansága és változatossága egyaránt szükségessé teszi azt, hogy *kockázatvállalásra* is felkészültek legyünk. Ez a felkészültség a korszerű tudományos ismeretanyagot, a biztos orvosi tudást jelenti, feltételezi azonban a bátor, elszánt lelki magatartást is.

A belgyógyász gondolkodásának fontos eleme a *tapasztalatok felhasználása* is. A kóros folyamatok jelentős részének pontos szerkezetét, menetét nem ismerjük. Elemzéssel, következetes okfejtéssel a törvényszerűséget keresve az ismeretlen hatások sokasága miatt számos esetben nem jutunk eredményre. A tapasztalat, a „láttam már hasonlót" élmény megőrzése azonban ilyen helyzetekben is hozzásegíthet a helyes út megtalálásához. Az élő szervezet működésének feltárása a szellemtörténet évezredei során nem vált teljessé. Kérdés az, hogy a korunkban rohamosnak tartott fejlődés eredményeként egyáltalán elérhetővé válik-e valaha az élet teljességének tudományos megismerése. Az ismeretek hiányát addig azonban a tapasztalatok összegyűjtése és hasznosítása részben helyettesítheti. A belgyógyászatban a tapasztalatokon értékes, mással nem pótolható gyakorlati rendszer alapul. Ezt a szabályosságot évszázadok megfigyelései hitelesítik. Az egyéni gondolkodásba való befogadásuk azonban csak korlátozottan lehetséges. A tapasztalatok jelentős részét egyéni törekvéssel, szorgalommal és elhivatottsággal magunknak kell megszereznünk. Át kell élnünk helyzeteket, sorsokat, gondosan elemeznünk kell összefüggéseket, és az eredményeket a magunk számára saját erőfeszítésünkkel kell megfogalmaznunk ahhoz, hogy kellő tapasztalathoz jussunk. Az orvossá, a belgyógyásszá válás folyamata nem siettethető, küzdelmes út, amely áldozatot, kitartást, erős akaratot egyaránt igényel.

Készen kell állnunk arra, hogy újabb tapasztalatok felismerésekor addigi álláspontunkat felülvizsgáljuk, az összefüggéseket elfogulatlanul *újraértékeljük*. Ez nyitottságot, szerénységet, alkalmazkodási készséget egyaránt feltételez. Az orvos gondolkodása emelkedettséget sugároz, amely küldetéstudatból ered.

A belgyógyász gondolkodását az egyéniség is befolyásolja. Az egyéni árnyalatokban is van azonban olyan szín, amely az egyéni képet azonos tónussal ragyogja át. A belgyógyász orvos gondolkodásában az *igényesség* alapvető jellegzetesség. Az igényesség önmagunk és környezetünk iránt; az igényesség elvárása a gondolkodásban, a cselekedetekben, a munkában, az emberi és szakmai kapcsolatokban egyaránt. Az igényesség abban is megnyilvánul, hogy tudásunk és erőnk szerint a teljeset nyújtjuk. A sikerhez csak az emberileg és szakmailag is hibátlanul megoldott feladat vezethet. A maradéktalan sikernek az érzelmi azonosulás is jellemzője. Az érzelmi elkötelezettség erősíti az elszántságot és segíti az eredmény kibontakozását is. A jól végzett munka nyújthatja a helytállás örömét, és lelkiismeretünk békéje a mérce, amely igazolhatja azt, hogy tehetségünk szerint mindent megtettünk a célhoz vezető úton.

Az orvossá, a belgyógyásszá válás folyamata nem siettethető, küzdelmes út, amely áldozatot, kitartást, erős akaratot egyaránt igényel.

A belgyógyászt *elszántság* jellemzi, amely kitartó, kemény akarattal párosul. Az elszántság azt jelenti, hogy a kitűzött cél elérésén kívül nem ismer más kibontakozást. Nem riad meg az értetlenségtől és az igénytelenségtől, de ismeri saját korlátait is.

A hagyományokon alapuló értékrend megőrzése mellett fontos erény az állandó *megújulási képesség* is. A nyitottság új ismeretek, más vélemények, eltérő válaszok megismerésére és mérlegelésére. A környezet változik, újabb haladási irányok nyílnak meg, amelyek igénylik a változást. A megújulási készség lényeges eleme az, hogy a változás a hagyományos értékrendbe illeszthető legyen, és annak alapvonásait megtartva igazodjék a változó világ újabb értékeihez. A hagyományos értékrendből kibontakozó megújulási képesség így válhat a kiegyensúlyozottság és a harmónia forrásává.

A belgyógyásznak egyénisége megőrzéséhez *türelemre* is szüksége van. A türelem többágú, és számos irányban, különböző kapcsolatokban nyilvánul meg. El kell fogadnunk, meg kell értenünk az eltérő véleményeket, a különböző közelítési módokat, a másfajta érzelmi elkötelezettséget. A türelmes magatartás fontos jellemzője a *szerénység* is. Annak az erénynek a kifejezése, amely természetessé teszi számunkra azt, hogy mások álláspontja is érvényre juthat. Ez a türelem és szerénység teszi lehetővé azt, hogy magatartásunkban az indokolatlan elégedetlenség ne váljon uralkodóvá, és ezáltal jó érzéssel találjuk meg helyünket a közösségben. A személyi kapcsolatokat megértéssel kell ápolnunk. Ismereteink és a még felderítésre váró összefüggések eltérő nagyságrendje *alázatot* követel. Ezt az érzést tudásunk és az élővilág már feltárt törvényeinek ismerete közötti különbség is ébren tartja. Gondolkodásmódunkat annak a tudata határozza meg, hogy munkánk szolgálat. A belgyógyász meghatározó magatartásjegye a betegek iránti *tisztelet és együttérzés*. Kapcsolatait tisztesség és egyenesség jellemzi, munkájában a segítségnyújtás elkötelezett szándéka, az önfeláldozás és a gyógyításba vetett hit nyilvánul meg.

Az orvosnak műveltnek és a művészetek iránt fogékonynak kell lennie. A szűk szakmai ismereteken túlnövő jártasság, a tágabb környezet megismerésének és befogadásának igénye az értelmiségi lét fontos jellemzője.

Magyar Imre mondotta: „Az emberi élet csak akkor teljesedhet ki, ha tágabb horizontok nyílnak ránk. Megismerjük saját szemünkkel is a világ valódi képét, a népek tarkaságát, a tájak gyönyörűségét, az ember különböző megjelenési formáit, ha részünk van a világ és az ember, valójában az egész élet szépségében, ha megismerjük az emberi szellem szakmánkon kívüli nagy alkotásait, és ha szűkebb szakmánkat is a tudományos és egyéb szellemi, művészi alkotások fénye és az ember belső lényének ismerete ragyogja be.”

A műveltség sokágú és széles körű tájékozottságot jelent. Tartalma korok, szellemi irányzatok és a technika fejlődése során módosulhat ugyan, alapja azonban mindig a hagyományos, a humánum felé forduló, az emberrel foglalkozó, a szellemi alkotások értékeire irányuló ismeret marad. A humánumot megjelenítő szellemiséget, műveltséget az emberi szenvedésben vigaszt nyújtó orvosnak különösen képviselnie kell. A szellemiség összetevőinek bemutatása nem szükséges. A műveltség egyik oszlopa az anyanyelv

alapos ismerete, amelyet megkülönböztetett hely illet meg. A világos, egyértelmű, szabatos beszéd a gondolatok tisztaságát is megvilágítja. A kifejezés ereje, az érvek logikája, a szókincs gazdagsága és szépsége az orvos egyéniségét is bemutatja. Az anyanyelv megismeréséhez a szépirodalom olvasása és ismerete vezet el. Az orvos személyiségének kiteljesedésében tehát az irodalomnak és a művészeteknek fontos szerep jut, hiszen a művészetekből sok olyan élményt meríthet, amely élettapasztalatot pótol, segíti a különböző helyzetek értékelését, a jellemek, viselkedési formák megismerését, és hozzásegít ahhoz, hogy a felénk irányuló bizalmat megfelelő empátiával viszonozzuk. Az értelmiségi lét számára a művészetekben való elmélyülés alapvető követelmény. Ezek közül is talán elsősorban a zene az, amely az értelem, az érzelmi élet és a szépség szintézisének legtökéletesebb művészeti formája.

Sokrétű feladat annak megfogalmazása, hogy a belgyógyász gondolkodásának és személyiségének melyek a legfontosabb sajátosságai. Egyetlen leírás sem lehet teljes körű. Minden gondolatmenet azonban végül is egyetlen következtetésbe torkollik: az orvosnak, a belgyógyásznak mindenekfelett jó embernek kell lennie, akit tudás gazdagít, tisztesség övez, és türelem tesz a közösség megbecsült tagjává.

The peculiarities of an internist's thinking

ABSTRACT

Our thinking is determined by many factors. This paper describes some features of the physician's approach. Probably no single description can give a complete answer to the most important features of the physician's thinking and personality, but all examination will ultimately lead to the conclusion that the physician, the internist, must be a good person, enriched by knowledge, surrounded by integrity and made a valued member of the community by patience.

KEYWORDS: mindset, knowledge, profession, internal medicine, medicine

TULASSAY ZSOLT | Orvos, Széchenyi-díjas akadémikus, egyetemi tanár, a Semmelweis Egyetem II. Belgyógyászati Klinikájának igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanára (1993–2009). Számos hazai és nemzetközi szakmai társaság vezetője, nagyszámú könyv és több száz tudományos közlemény szerzője és szerkesztője.